

บทที่ 9

บทสรุป

ขอบข่ายของเนื้อหา

1. โครงการสุศึกษาในโรงเรียนที่ดีควรมีลักษณะอย่างไร
2. สรุปแนวทางการบริหารสุศึกษาในโรงเรียน

จุดประสงค์ในบทที่ 9

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสรุปแนวคิดที่สำคัญในการบริหารสุศึกษาในโรงเรียนได้

บทที่ ๑ บทสรุป

1. โครงการศึกษาในโรงเรียนที่ดีควรมีลักษณะอย่างไร¹

คำถามต่อไปนี้อาจจะใช้ในการประเมินคุณลักษณะของโครงการศึกษาในโรงเรียนได้อย่างหนึ่ง

1. หน่วยที่รับผิดชอบ การบริหารโรงเรียนยอมรับโครงการศึกษาในโรงเรียนว่าเป็นส่วนหนึ่งหรือไม่ ความรับผิดชอบของโครงการศึกษาในโรงเรียนได้ระบุไว้ และทุกคนเข้าใจตามนั้นหรือไม่

2. นโยบายของโครงการศึกษาในโรงเรียนมีหรือไม่ หน้าที่รับผิดชอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้ ได้ระบุอย่างชัดเจนหรือไม่ ผู้อำนวยการโครงการ (ผู้รับผิดชอบโครงการ) ครูแนะแนว ครูใหญ่ ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอน บุคลากรทางสุขภาพอนามัยนอกโรงเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง นักเรียน คนงานภารโรง บริกรในโรงอาหาร หรือผู้ที่มาบริการโรงเรียนอื่น ๆ ได้ระบุไว้ และเป็นที่น่าสนใจของบุคลากรเหล่านี้มากน้อยเพียงใด

3. ได้ใช้ประโยชน์จากบุคลากรทางสุขภาพอนามัยมากน้อยเพียงใด เช่น พยาบาล ทันตแพทย์ แพทย์ ทันตแพทย์ หรือบุคลากรอื่น ๆ ทางสุขภาพอนามัยในชุมชน

4. ในการวางแผนงานของโครงการศึกษาในโรงเรียนนี้ ได้ใช้วิธีการทางประชาธิปไตยหรือไม่ มีคณะกรรมการหรือกลุ่มบุคคลทำงานร่วมกันหรือไม่

¹ประภาเพ็ญ สุวรรณ, *การสอนศึกษา ทฤษฎี และการประยุกต์* (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 177-178.

5. มีการวางแผนอย่างดีเกี่ยวกับการศึกษาในระดับต่าง ๆ หรือไม่ เวลาที่จัดให้ในการสอนเพียงพอหรือไม่ อุปกรณ์และสื่อการสอนที่เหมาะสมหรือไม่ เนื้อหาของหลักสูตรเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนหรือไม่

6. มีโครงการสำหรับการให้ข่าวสารแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือชุมชน เพื่อให้เข้าใจโครงการศึกษาของโรงเรียนหรือไม่

7. ครูประจำชั้นในระดับประถมศึกษาได้ยอมรับหน้าที่ รับผิดชอบอย่างเต็มที่ในการสอนศึกษาหรือไม่ ความช่วยเหลือครูผู้สอนในด้านการสอนมีหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน

8. ครูทุกคนในโรงเรียนยอมรับความรับผิดชอบร่วมกันในโครงการศึกษาในโรงเรียนหรือไม่ ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ พลศึกษา ครูแนะแนว ตลอดจนบุคลากรทางการแพทย์และอนามัย ได้มีส่วนร่วมหรือวางแผนร่วมกัน หรือมีส่วนในโครงการศึกษาในโรงเรียนหรือไม่

9. ได้วางแผนโครงการตรวจสุขภาพและแนะแนวหรือไม่ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการสังเกตของครู การทดสอบเพื่อหาข้อบกพร่องต่าง ๆ เช่น วัดสายตา ชั่งน้ำหนัก การทำบันทึกประวัติสุขภาพ การตรวจสุขภาพทั่วไป และการตรวจฟัน ตลอดจนการติดตามผล และได้ใช้ประสบการณ์เหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ต่อการสอนศึกษาในห้องเรียนหรือไม่

10. ได้มีการวางแผนโครงการสำหรับการปัจจุบันพยาบาล สำหรับเด็กที่ประสบอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยที่โรงเรียนหรือไม่ และได้ใช้ประสบการณ์เหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ต่อการสอนศึกษาหรือไม่

11. ได้มีการวางแผนโครงการเกี่ยวกับการควบคุมโรคหรือไม่ โครงการนี้ทำร่วมกับกรมอนามัยหรือหน่วยงานทางด้านสุขภาพอนามัยในท้องถิ่นนั้น ๆ หรือไม่

12. ได้ให้ความสนใจต่อเด็กที่มีปัญหาเฉพาะหรือไม่ เช่น ปัญหาทางสุขภาพจิต ปัญหาเด็กเรียนช้า เป็นต้น

13. สิ่งแวดล้อมของโรงเรียนถูกสุขลักษณะหรือไม่ การสุขาภิบาล สิ่งแวดล้อม ตลอดจนความปลอดภัยในโรงเรียนมีมากน้อยแค่ไหน ในห้องเรียนมีสิ่งแวดล้อมที่จะส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีหรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน และบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียนอยู่ในสภาพที่ส่งเสริมให้เกิดสุขภาพจิตที่ดีหรือไม่

14. ตารางสอน ทั้งของครูและนักเรียน ภาระของครูและนักเรียน รวมทั้งบริการต่าง ๆ ของโรงเรียนอยู่ในภาวะที่ช่วยเสริมสร้างให้เกิดการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง และมีชีวิตที่เสริมสร้างสุขภาพที่ดีหรือไม่

15. มีโครงการอบรมระหว่างประจำการ (In-service education program) ทางด้านสุขภาพสำหรับครูหรือไม่ ครูและผู้บริหารมีเวลาที่จะเข้าร่วมรับการอบรมหรือไม่
16. โครงการสุขภาพศึกษาในโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญและสอดคล้องอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียนทั้งหมดหรือไม่

2. สรุปแนวทางการบริหารสุขภาพศึกษาในโรงเรียน

การจัดการศึกษาเพื่อชีวิตนั้นเป็นการจัดกิจกรรมประสบการณ์ทุกแง่มุมของชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม สุขศึกษาและสวัสดิศึกษาเป็นการศึกษาแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ อันเป็นพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ของมนุษย์ ถ้าหากสถานศึกษามีวิธีดำเนินงานด้านสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว จะมีผลให้เยาวชนได้รับการส่งเสริมสุขภาพที่ถูกต้องและเป็นประชากรที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง การบริหารงานสุขภาพศึกษาในสถานศึกษาให้ได้ผล จนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพของนักเรียน นักศึกษาให้เป็นไปโดยถูกต้องนั้น จะต้องกระทำไปพร้อมกันทั้ง 4 ด้านกล่าวคือ การพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านสุขภาพ การจัดสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ การบริการทางสุขภาพ และการเรียนการสอนสุขภาพ ทั้งนี้จะต้องยึดถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะดำเนินการให้ถูกต้องและให้ใกล้เคียงหรือให้ได้มาตรฐานขั้นต่ำของสุขภาพศึกษาในสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้เป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างเสริมสุขภาพ และแก้ไขปัญหาการเจ็บป่วยของนักเรียน นักศึกษาซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของสถานศึกษาอีกด้วย

ผู้บริหารการศึกษา ครูประจำชั้นหรืออาจารย์ที่ปรึกษา ครูผู้สอนวิชาสุขภาพ ตลอดจนครูผู้ทำหน้าที่เป็นพยาบาลประจำโรงเรียน จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการที่จะให้งานสุขภาพในโรงเรียนหรือโครงการสุขภาพในโรงเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวมทั้งต้องมีเกณฑ์มาตรฐานอันดีที่จะทำการตรวจสอบและประเมินผลได้อย่างชัดเจน

สำหรับการจัดบริหารสุขภาพในโรงเรียนนั้น มีนโยบายเพื่อส่งเสริมให้มีบุคลากรด้านสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ สามารถจัดสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพที่ถูกสุขลักษณะ มีบริการสุขภาพอย่างเพียงพอและปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนสุขภาพ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษาเป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์

ส่วนวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการบริหารสุขภาพศึกษาในโรงเรียนนั้น สรุปได้ดังนี้ คือ

1. เพื่อเป็นแนวทางการบริหารงานสุขภาพศึกษาในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา
2. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสุขภาพสิ่งแวดล้อม การบริการสุขภาพการเรียน การสอนและการพัฒนาบุคลากรสุขภาพศึกษาในโรงเรียน
3. เพื่อเป็นมาตรฐานในการตรวจสอบนิเทศและติดตามผลการดำเนินงานสุขภาพศึกษาในโรงเรียน
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา เป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

เป้าหมายที่สำคัญในการบริหารสุขภาพศึกษาในโรงเรียนนั้น มุ่งที่การมีสุขภาพสมบูรณ์ของนักเรียน และบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน อย่างไรก็ตามอาจสรุปเป้าหมายที่สำคัญในการบริหารสุขภาพศึกษาในโรงเรียนได้ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งระดับประถมและมัธยม สามารถบริหารงานสุขภาพศึกษาในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. นักเรียนนักศึกษา มีสุขภาพสมบูรณ์ขึ้น และสถิติการเจ็บป่วยลดลง
3. คณะครู ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและนักเรียนนักศึกษาเห็นความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพและให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี
4. สามารถใช้แนวบริหารเหล่านี้ตรวจสอบ ติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานสุขภาพศึกษาในโรงเรียนได้

สำหรับขอบข่ายของการบริหารงานสุขภาพศึกษาในโรงเรียน ต้องดำเนินการพร้อมทั้ง 4 ด้าน นั่นคือการจัดบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับสุขภาพ การจัดสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะในโรงเรียน การบริการทางสุขภาพ และการสอนสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนควรมอบหมายหรือแต่งตั้งคณะกรรมการสุขภาพในโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ เพื่อดำเนินการด้านนี้โดยเฉพาะ และจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรดังกล่าว เพื่อให้มีความสามารถปฏิบัติงานด้านสุขภาพดีขึ้นด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมให้มีความรู้และคุณภาพสูงขึ้น การอบรมสัมมนาและการเพิ่มพูนประสบการณ์โดยวิธีต่าง ๆ ตามความเหมาะสม สิ่งที่โรงเรียนควรได้ดำเนินงานในเรื่องบุคลากรทางสุขภาพดังต่อไปนี้

ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาควรจัดให้มีครูดูแลอย่างต่ำ ปกศ.สูง หรือปริญญาตรีทางสุขศึกษาหรือวุฒิทางการแพทย์ พยาบาลหรือที่เกี่ยวกับสุขภาพที่มีความเหมาะสม เพื่อเป็นผู้ติดต่อประสานงานและรับผิดชอบของงานสุขศึกษาในโรงเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรับผิดชอบจัดให้มีโครงการสุขภาพในโรงเรียนขึ้น โดยมีองค์ประกอบคือ การจัดสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ การจัดบริการทางสุขภาพ และการเรียนการสอนสุขศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพให้ครบทั้งสามด้าน

โรงเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่อยู่ในโครงการสุขศึกษาสายการศึกษา ควรให้มีคณะกรรมการสุขภาพในโรงเรียนด้วย

ครูประจำชั้นและครูประจำวิชาสุขศึกษา จะต้องรับผิดชอบ ดูแลสิ่งแวดล้อมในห้องเรียน ให้ถูกสุขลักษณะให้บังเกิดผลดีต่อสุขภาพนักเรียนนักศึกษา

ผู้ที่ได้รับมอบหมายจะต้องดำเนินการเพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษา ได้รับการบริการสุขภาพตามสมควร เช่น ตรวจสุขภาพนักเรียนในตอนเช้า การตรวจสุขภาพของปากและฟัน การส่งเสริมและฝึกสุขนิสัย รับผิดชอบและทำบัตรบันทึกสุขภาพนักเรียนนักศึกษา ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ เป็นต้น

ครูที่สอนวิชาสุขศึกษาหรือสอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จะต้องแสวงหาแนวทางในการที่จะจัดกิจกรรมประสบการณ์ด้านสุขศึกษาให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษา เพื่อให้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสุขภาพที่ถูกต้องและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวสุขภาพด้วย

ครูผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านสุขศึกษา ควรได้มีโอกาสเพิ่มพูนประสบการณ์ และความรู้ทางด้านสุขศึกษาอยู่เสมอ เช่น การศึกษาต่อ การอบรม สัมมนา การศึกษาค้นคว้า การดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

การดำเนินงานที่เน้นเฉพาะระดับประถมศึกษา

ครูผู้รับผิดชอบในวิชาสุขศึกษาควรมีวุฒิทางสุขศึกษาในระดับอนุปริญญาหรือเรียนวิชาโทสุขศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเป็นครูที่เลือกเรียนวิชาเอกในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจากสถาบันผลิตครู หรือครูที่ได้ผ่านการอบรมในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมาแล้ว

การดำเนินงานที่เน้นเฉพาะระดับมัธยมศึกษา

ครูผู้สอนวิชาสุขศึกษา ควรเป็นครูที่มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาสุขศึกษา โดย-

เฉพาะและควรมีวุฒิทางศึกษาย่างต่ำระดับอนุปริญญา หรือมีคุณวุฒิอื่น ๆ ที่เหมาะสม เช่น การแพทย์ พยาบาล เป็นต้น

โรงเรียนควรจัดให้ถูกสุขลักษณะเพื่อให้นักเรียนนักศึกษา ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ อันตราย และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เพื่อที่จะเอื้ออำนวยและสอดคล้องกับการเรียนการสอนสุศึกษา และส่งเสริมสุขภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ควรมีกิจกรรมเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อให้มีผลต่อการส่งเสริมสุขภาพแก่บุคคลทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะต้องจัดสถานศึกษาให้สะอาดเรียบร้อยสวยงามร่มรื่น น่าอยู่อาศัยและให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชน โดยการจัดดำเนินการดังต่อไปนี้

ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

สถานที่ตั้งโรงเรียนควรอยู่ใกล้ชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทางของนักเรียน เนื้อที่ตั้งโรงเรียน ต้องไม่น้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ คือ

- ขนาด 1-24 ห้องเรียน มีที่ดินไม่ต่ำกว่า 6 ไร่
- ขนาด 25-36 ห้องเรียน มีที่ดินไม่ต่ำกว่า 9 ไร่
- ขนาด 37-48 ห้องเรียน มีที่ดินไม่ต่ำกว่า 12 ไร่
- ขนาด 49-60 ห้องเรียน มีที่ดินไม่ต่ำกว่า 15 ไร่

สำหรับโรงเรียนในเขตเมือง ควรมีเนื้อที่ตั้งโรงเรียนไม่น้อยกว่า 2 ไร่

นอกจากนี้โรงเรียนควรตั้งอยู่ห่างจากบริเวณที่มีเหตุรำคาญและสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น เสียงดัง กลิ่น คิว้น และฝุ่นละอองรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนไม่มีแหล่งเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม

บริเวณโรงเรียน ควรมีรั้วรอบที่ปลอดภัย น้ำไม่ท่วมบริเวณพื้นที่เรียบไม่เป็นหลุมบ่อ ไม่รกรุงรัง มีความเรียบร้อย สวยงามและร่มรื่น

อาคารเรียนและอาคารประกอบเป็นอาคารถาวร มีความมั่นคงแข็งแรงปลอดภัยและมีขนาดตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน ดังนี้ ห้องเรียนควรบรรจุนักเรียนไม่เกิน 32 คน และควรมีขนาดไม่ต่ำกว่า 6x8 เมตร ควรมีเนื้อที่ภายในห้องเรียน โดยเฉลี่ยคนละประมาณ 1.5-2 ตารางเมตรต่อคน

โต๊ะเรียนและม้านั่งมีเพียงพอและขนาดเหมาะสมกับขนาดของร่างกาย นักเรียนในวัยต่าง ๆ ควรมีถึงขยะทุกห้อง กระดานชอล์ค ฝิวเรียบ สีเขียวใบไม้ ไม่เป็นเงา มีรางรองรับผงชอล์ก จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะ แสงสว่างและสีห้องเรียนควรมีแสงสว่างเหมาะสม

แก่สายตา ความส่องสว่างไม่น้อยกว่า 30 ฟุตแรงเทียน ห้องเรียนศิลปะและโรงฝึกงานเป็นงานละเอียดความส่องสว่างไม่น้อยกว่า 50 ฟุตแรงเทียน สีภายในอาคารควรเป็นสีอ่อน จะช่วยให้สะท้อนแสงได้ดี

การระบายอากาศ มีประตูหน้าต่างที่เปิดออกและช่องระบายลม คัดเนื้อที่รวมทั้งหมดไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของพื้นที่ห้อง

เสียงดังในห้องเรียนไม่ควรเกินกว่า 40 เดซิเบล

มีอาคารโรงอาหารหรืออาคารอเนกประสงค์ที่สามารถใช้เป็นที่รับประทานอาหารของนักเรียนได้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน

สนามมีบริเวณเนื้อที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 4 ตารางเมตร ต่อนักเรียน 1 คน และควรจัดให้สะอาดเรียบร้อยปลอดภัยและไม่มีน้ำขัง

น้ำดื่มน้ำใช้โดยเฉลี่ยนักเรียนใช้น้ำ 3-5 ลิตร ต่อคนต่อวันและอาจเลือกใช้วิธีการจัดที่เหมาะสมดังต่อไปนี้

- ประปาโรงเรียน มีน้ำพุชนิดพุ่งเฉียงหรือน้ำก๊อกดื่ม โดยเฉลี่ย 60 คน ต่อ 1 ที่ที่ล้างมือ เฉลี่ย 100 คนต่อ 1 ที่
- น้ำฝน มีถังเก็บน้ำฝนที่ถูกหลักสุขาภิบาล เพื่อเก็บไว้สำหรับดื่มโดยเฉลี่ย 2 ลิตร ต่อคนต่อวัน
- น้ำบ่อ ถูกหลักสุขาภิบาล
- น้ำแม่น้ำลำคลอง ผ่านกรรมวิธีทำความสะอาดมาก่อน เช่น ใช้สารส้ม และคลอรีน ทำลายเชื้อโรคในน้ำหรือโดยการกรองเร็ว

ส้วมและที่ปัสสาวะ ส้วมและที่ปัสสาวะถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับจำนวนนักเรียนแยกตามเพศของนักเรียน

- ส้วมหลุม สำหรับโรงเรียนขาดแคลนน้ำควรมีฝาปิดป้องกันสัตว์และแมลง
- ส้วมซึม สำหรับโรงเรียนที่มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี
- ส้วมถังเกรอะ สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมาก มีงบประมาณก่อสร้างและมีความจุเก็บกักอุจจาระได้เพียงพอกับจำนวนการใช้ของนักเรียน

จำนวนส้วมและที่ปัสสาวะต่อนักเรียน

- ส้วมหญิง 1 ที่ต่อนักเรียน 35 คน
- ส้วมชาย 1 ที่ต่อนักเรียน 50 คน
- ที่ปัสสาวะ 1 ที่ต่อนักเรียน 50 คน

การกำจัดขยะมูลฝอยได้แก่ การรวบรวมและการกำจัดขยะมูลฝอยในโรงเรียน

- การรวบรวมขยะ จัดให้มีภาชนะที่ถูกต้องลักษณะรองรับ ตั้งในอาคาร และในบริเวณโรงเรียน สำหรับขยะเปียก ควรเป็นภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิด
- การกำจัดขยะ โรงเรียนในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลรวบรวมขยะให้รถขนขยะนำไปกำจัดทุกวันหรือตามระยะเวลาที่เหมาะสม สำหรับโรงเรียนนอกเขตเทศบาล ใช้วิธีเผาขยะในเตาเผาหรือนำไปฝัง

การกำจัดน้ำโสโครก น้ำโสโครกจากห้องน้ำ โรงครัว ควรจัดทำทางระบายน้ำลงสู่ท่อซึม สำหรับน้ำฝนที่ตกลงมาซึ่งบริเวณโรงเรียน ต้องจัดทำทางระบายน้ำลงสู่ท่อน้ำสาธารณะหรือระบายลงสู่แหล่งน้ำ

การรักษาความสะอาดควรมีการบำรุงรักษาและทำความสะอาดอาคารและบริเวณเป็นประจำ

การดำเนินงานที่เน้นเฉพาะระดับประถมศึกษา

1. ให้มีอาคารโรงอาหาร หรืออาคารอเนกประสงค์ที่สามารถใช้เป็นที่รับประทานอาหารของนักเรียนได้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน
2. จัดสถานที่ให้นักเรียนได้ทำความสะอาดปากและฟันหลังรับประทานอาหารกลางวันให้เพียงพอ

การดำเนินงานที่เน้นเฉพาะระดับมัธยมศึกษา

- โรงฝึกงานควรแยกจากอาคารเรียนและภายในโรงเรียนโรงฝึกงานควรมีตู้ยาและเวชภัณฑ์
- ขนาดของโรงอาหารมีเนื้อที่โดยเฉลี่ย 1 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน มีที่ต้มน้ำ 1 ที่ต่อนักเรียน 50 คนและมีอ่างล้างมือ 1 ที่ต่อนักเรียน 75 คน

นอกจากนี้ควรมีภาชนะใส่เศษอาหาร 1. ที่ต่อนักเรียน 75 คน

โรงเรียนควรจัดให้มีบริการสุขภาพที่จำเป็น เช่น การรักษาพยาบาลเบื้องต้น การตรวจสุขภาพ การแนะนำสุขภาพและการบริการนักเรียนนักศึกษาที่เจ็บป่วยส่งต่อไปยังสถานพยาบาล เป็นต้น ดำเนินการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานทางการแพทย์และสาธารณสุขอย่างใกล้ชิด บริการป้องกันควบคุมโรคติดต่อที่ถูกต้อง โดยการจัดดำเนินการดังต่อไปนี้

ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

1. จัดให้มีมูมพยาบาลหรือห้องพยาบาลอย่างน้อย 1 แห่ง
2. จัดให้มีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ สำหรับห้องพยาบาล
3. จัดให้มีบัตรบันทึกสุขภาพและจัดทำให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ
4. การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
5. การจัดอาหารโปรตีนเสริมพิเศษ เช่น นำนมถั่วเหลือง, ถั่วเขียวต้มน้ำตาล ฯ
6. การจัดควบคุมคุณภาพอาหารตามหลักสุขาภิบาลอาหาร
7. จัดให้มีการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง
8. จัดให้มีการตรวจสุขภาพโดยแพทย์เป็นประจำ
9. จัดให้มีการตรวจสุขภาพโดยครูทุกสัปดาห์

การดำเนินงานที่เน้นเฉพาะระดับประถมศึกษา

1. การฉีดวัคซีนป้องกันวัณโรค
2. การฉีดวัคซีนป้องกันไอกรน โรคคอตีบ บาดทะยัก
3. การฉีดวัคซีนป้องกันไข้ไทฟอยด์
4. การฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรค

การดำเนินงานที่เน้นเฉพาะระดับมัธยมศึกษา

1. มีบริการแนะแนวสุขภาพ
2. การจัดให้มีชมรมสุขภาพ
3. จัดอาคารพยาบาลหรือห้องพยาบาลจำแนกออกเป็นสัดส่วนไว้ต่างหาก

โรงเรียนควรจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนการสอนสุขภาพที่เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับหลักสูตรและชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนมากที่สุด เพื่อที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสุขภาพของนักเรียนนักศึกษาที่ถูกต้องทั้งทางด้าน ความรู้ความเข้าใจ เจตคติและการปฏิบัติทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรจัด ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีวุฒิทางด้านสุขภาพศึกษา หรือเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมทางด้าน สุขศึกษา และสนใจในด้านสุขภาพหรือมีคุณวุฒิทางการแพทย์ พยาบาลตาม ความเหมาะสม
2. โรงเรียนควรจัดสื่อการเรียนการสอนทางด้านสุขภาพให้พอเพียง

3. เน้นให้มีการปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยให้สอดคล้องกับหลักสูตรและชีวิตประจำวัน
4. ใช้กิจกรรม อุปกรณ์และวิธีการสอนหลาย ๆ วิธี โดยใช้สื่อการเรียนการสอน ประกอบและให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด
5. จัดให้มีนันทนาการทางสุขภาพทุกปี
6. จัดให้มีชมรมสุขภาพเพื่อเผยแพร่ความรู้และกิจกรรมทางด้านสุขภาพ
7. จัดให้มีวิทยากรพิเศษมาบรรยายเฉพาะเรื่องบางอย่าง เช่น การปฐมพยาบาล การไช้ยา การระมัดระวังสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น
8. ผู้สอนต้องแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทุกครั้งที่สอนและให้มีการทบทวน ตรวจสอบกิจกรรมการเรียนรู้เมื่อเรียนจบบทเรียนแต่ละบท
9. ให้มีการวัดและประเมินผลตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ
10. จัดให้มีอาสาสมัครนักเรียนนักศึกษาทำหน้าที่แนะนำการปฏิบัติตนเกี่ยวกับสุขภาพในสถานศึกษา

ขั้นตอนในการดำเนินงานสุขศึกษาในโรงเรียน ผู้บริหารการศึกษามีความจำเป็นมากที่จะต้องศึกษาสภาพปัญหาข้อมูล ขอบข่ายโครงสร้างของงานแล้วจึงนำมาวางแผนการปฏิบัติตาม สถานศึกษาบางแห่งอาจจะได้ดำเนินการไปบางส่วนหรือยังไม่ได้ดำเนินการก็ตามควรได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลและสภาพปัญหาทางด้านสุขภาพและขอบข่ายของงานที่ดำเนินการ ในด้านบุคลากรที่จะปฏิบัติงานสุขศึกษา การจัดสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การบริการสุขภาพและการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน
2. ศึกษาจากเอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพนักเรียน นักศึกษา จากโครงการสุขศึกษาสายการศึกษาและเอกสารต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น
3. แต่งตั้งให้มีผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเพื่อเป็นผู้ติดต่อประสานงาน และรับผิดชอบเกี่ยวกับงานสุขศึกษาและสวัสดิศึกษา ในโรงเรียนโดยเฉพาะ และแต่งตั้งให้มีกรรมการสุขศึกษาและสวัสดิศึกษาในโรงเรียน ซึ่งอาจประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - ที่ปรึกษา ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่อนามัยและผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ
 - ประธานกรรมการ ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการสถานศึกษา
 - กรรมการ ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการศึกษา ผู้แทนนักเรียน

- ฝ่ายเลขานุการ ได้แก่ ครูสุขศึกษา หรือครูอื่น ๆ ที่มีใจรักและสนใจงานด้านนี้
4. เสนอข้อมูล ปัญหาและแนวทางการดำเนินงานสุขศึกษาแก่คณะกรรมการฯ เพื่อขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการดำเนินงาน
 5. จัดทำโครงการดำเนินการและแผนรายละเอียดในการปฏิบัติงานให้ครบทั้ง 4 ด้านคือ
 - การพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านสุขศึกษา
 - การจัดสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องลักษณะ
 - การจัดบริการทางสุขภาพ
 - การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน
 6. ประชุมปรึกษาคณะกรรมการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ในการที่จะทำความเข้าใจ ในวิธีปฏิบัติงานตามหน้าที่รับผิดชอบ การควบคุมนิเทศติดตามผล การประเมิน ผลการปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ระหว่างดำเนินการและการประชุมสรุป ของการปฏิบัติงานตามแต่กรณี
 7. การขอความร่วมมือและแหล่งที่จะเอื้ออำนวยในการดำเนินงานสุขศึกษาใน โรงเรียน อาจจะขอคำแนะนำ ขอเอกสาร ขอเยี่ยม เครื่องมือและอุปกรณ์ ขอเชิญ วิทยากรและขอความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ตามความเหมาะสมจากหน่วยงานดังต่อไปนี้ ศูนย์สุขศึกษา สถานีอนามัย โรงพยาบาล ศูนย์สุขภาพตำบล กรมควบคุม โรคติดต่อ หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานแพทย์ใหญ่จังหวัด วิทยาลัยครู วิทยาลัย พณิชยการ ทบวงมหาวิทยาลัย กองสุขศึกษา กองอนามัยโรงเรียน กองส่งเสริม พณิชยการและสุขภาพ หน่วยงานการแพทย์และสาธารณสุขต่าง ๆ ฯลฯ
 8. การดำเนินงานด้านงบประมาณ ควรได้เสนอโครงการล่วงหน้าก่อนปีงบประมาณ หรืออาจจะขอความร่วมมือจากหน่วยงานเอกชน หรือผู้มีจิตศรัทธาตามความ เหมาะสมตลอดทั้งอาจจะเสนอของปีงบประมาณ ขอแบ่งรายได้จากสถานศึกษา ถ้ามี
 9. ควรได้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการสุขศึกษาในโรงเรียน ทั้งในระยะ เริ่มดำเนินการ ระหว่างปฏิบัติการและเมื่อสรุปรายงานผลการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้คณะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักในหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบร่วมกัน บุคคลทั่วไปไปมองเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา

การประเมินผลการดำเนินงานสุขศึกษาในโรงเรียน อาจทำการประเมินผลได้โดยอาศัย
ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. รวบรวมแบบสำรวจรายงานของคณะกรรมการดำเนินการและผู้เกี่ยวข้อง
2. การสังเกตพฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียน
3. จัดทำแบบประเมินผลทั้งทางด้านบุคลากร การสุขภาพสิ่งแวดล้อม การบริการสุขภาพและการเรียนการสอน
4. สถิติการเจ็บป่วย ความเจริญเติบโต และการให้บริการสุขภาพต่าง ๆ ของสถานศึกษา

อย่างไรก็ตามการบริหารสุขภาพในโรงเรียนนั้น ไม่ว่าจะเป็โรงเรียนระดับประถมศึกษา-
ศึกษา มัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา จะต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็ผู้บริหารโรงเรียน
ผู้ทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้น ผู้ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน ผู้ทำหน้าที่เป็นพยาบาลในโรงเรียน และรวม
ทั้งกรรมการสุขภาพในโรงเรียนนั้นด้วย

การบริหารสุขศึกษาในโรงเรียนนั้นไม่ใช่จะกระทำได้โดยผู้บริหารแต่ฝ่ายเดียวเพราะ
เป็นผู้บริหาร แต่เป็นการทำของทุกฝ่ายโดยมีเป้าหมายที่สุขภาพที่สุขสมบูรณ์ของนักเรียน ครู
เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายในโรงเรียนนั่นเอง

๘. คำถามประกอบบทที่ ๑

ท่านจงสรุปแนวทางการบริหารสุขศึกษาในโรงเรียน และจงวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของแนวทางการบริหารสุขศึกษาในโรงเรียนที่ท่านได้สรุปมานั้น